

מסורת הש"ס

(א) ב"מ נא. מכות ג. (ב) [בכורות נב:]; (ג) [וינמות לו: וש"נ]; (ד) בכורות נב:; (ה) [קדושין יח. וש"נ]; (ו) ב"ב ק: בכורות נב:; (ז) [לקמן לו: גיטין לה. מט:]; (ח) [פירות דביון דרש"י איתתא דמירמו בעל חוב ויורשין לאחר מיתה מקמה תהא משרתת לבעלה בכל כמה מחיים ומתוך כך תמלאן חן לפניו ויהיה שלום ביתו לבינה. ערוך ערך חן ב' ודנ"פ חנה א']; (ט) [לקמן פז.]; (י) [שמות כ"ב המור"ט ספ"ח דבכורות], (יא) [נתיב מוס' גיטין מט: ד"ה משאן].

הגהות הב"ה

(א) רש"י ד"ה יש לו עליו אונאה דמתנה:

מוסר רש"י

המוכר קברו. מערות היו עשין להן בחייהן לקבור שם מתי משפחה (רשב"ם ב"ב פ. ק). **ממנדין**. שטשין מעמדות שבעה למת (בכורות וב): א': שטמטלין ויושקין שם סומך לבית הקברות בשום מן הקבר (רשב"ם ב"ב שם), וקוברין אותו בעל כרחו. ג': לוקח (בכורות שם) ותקנת חכמים היא ב"ש (שם). **משום פגם משפחה**. גנאי הוא להם שאין לקבורים מקום קבורה נלקח אומרו רבנן לישקול דמי וליהדי, הכי אמרינן כהניא דבכורות בשלי פ' יש כבוד לנחלה (שם). **משום חניא**. שהיא חן האנשים צעניי הנשים לנשא להם (גיטין לה. ובש"ז לקמן פז.).

תוספות ר"ד

ועשהה פירות ה"ה פ"ה: כתב רבינו האי ג"ל דהל' כרי"י. ואינו ג"ל כיו"ז שלא אינפקא הל' בהדיא לא שבקי' כללא דחידי ורבים הל' רבבים ואצ"י דבעל הגמ' [מכאן] אליבא דידיה חז' דרך האמוראים לחקך בדברי התנאים לעמוד על סוף דעתם ומ"ה לא שבקינן כלכלא ולמפסק הל' כוותיה: רשב"אי אם מתא יירשה וכו'. פ"י קסבר רשב"ג ירושת הבעל דאורייתא כדנפקא לן בפ' י"ג מוריש קיים. אמר רב הל' רשב"ג דאע"פ מתא יירשה ולא מטעמיה דאילו רשב"ג סבר ירושת הבעל דאורייתא ותנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן ותנאו בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם [ותרן] משל תורה. ואין הלכה כרשב"ג דאמר המתנה עמ"ש בתורה תנאו בטל. דק"ל הלכה כר"י דאמר בדבר שבממון תנאו קיים. ולא כרב דאמר בדרכנא תנאו בטל דהא אמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממ"א מתנה עליה שלא יירשנה. עיי' בס"ה: **בתנ"י** מי שמת

הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

על מנש שאין לך עלי דין אונאה. אמוכור לך חפץ זה: **יש לו עליו (א)**. **דמתנה** על של תורה הוא אל תונו (ויקרא כה): **ורב סבר אם מסה לא יירשנה**. דקסבר ירושת הבעל דרבנן ולא עשו חזוק לדבריהן כשל תורה: **הא דדרבנן**. כגון זה שהתנה שלא יאכל פירות: **ורב סבר**. אפי' תנאי הפירות נמי בטל דחכמים עשו חזוק לדבריהם כשל תורה וכ"ש הירושא שהיא של תורה: **האי כטעמיה וכהילכתיה הוא**. סבירא ליה לרב כטעמיה דרבנן שמעון דמתנה על של תורה תנאו בטל וכהילכתיה דאם מתה יירשנה: **יחזיר לנני משפחה**. ציוצל: **וינכה להם מן הדמים**. קס"ד יחזירם להם דמים קלים: **אמאי יחזיר**. ירושה אינה חוזרת ציוצל כדאמר' בבכורות (דף נב:): **משום פגם משפחה**. גנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקברו צקבורת אחרים: **דמי קבר אשמו**. שחייב הוא צקבורתה: **כדתניא**. לוקח בית הקברות מחזירו על כרחו: **וקוברים אותו בעל כרחו**. של לוקח: **אלא לא גרסי'** **בתנ"י ינתנו לכושל שבהן**. בגמרא מפרש מאי ניהו. ואף על גב דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו כרשומיהו מנחי סבירא לרבי טרפון דמוציאין מיד הלוה או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה שנתחייב צהן המת מחיים: **ינתנו ליורשים**. ולא מהניא תפיסה: **שזון לריבין שצושה**. דתנן בפירקין^[י] הכא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשצושה וכל זמן שלא נשבעו אין להם רשות צהם ואין אנו יודעין אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זכו צהן הירשין וצרשותן הן: **כל הקודם צהן זכה**. קדמו יורשין זכו ואין מוציאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לנ"ח ולכתובה קדם אחד מכל האשה או מלוה זכה הוא דר' טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה **מהניא: ונכה אשה יתר על כפוצסה**. אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכמוצה או קדם בעל חוב ותפס ויש צהן יותר על חובו: **המוטר ינתנו לכושל שבהן**. זה בעל השטר שידו על התכתותה ואם יצואו ליד היתומים **על גב' ליציא מהם לא אשה ולא בעל חוב: גב' לנולאה וינכה**. ואינה קיימת צעין דמחסרא גוצינא ומש"ה אמר רבי טרפון דלא מנחי צרשותא **דיתמי: אצל פקדון דאיסיה צענייה אימא כו'**. דכל היכא דאיתיה צרשותא **דיתמי איתיה: לכושל שצראיה**. למי ששטרו מאוחר שלא יוכל לטרורף לקוחות הקודמים לו: **לכפוצם אשה**. היא קרויה כושל שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת ולצקש היכן יש לו קרקע: **משום חניא**. שימצאו האנשים חן צעניי הנשים ויהיו נשאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן: **והוא צשר**. והדבר צשר והגון לעשות כן: **כולהו נמי דיורשין הוו**. כיון דטעמא דר' עקיבא משום דלא נשבעו הוא כי תפסי נמי אמאי וזה הרי זכו צהן יורשים משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי: **ואידי דאמר ר' טרפון מוטר**.

הכותב לאשתו פרק תשיעי כתובות

וסבר רב תנאו קיים והא איתמר בו'. ואע"ג דצפרק הזהב (ב"מ דף נא: ושם) מוקי רב נפשיה אפי' כר' יהודה דאמר דצבר שצממון תנאו קיים דעד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא דידעה וקמחלה הכא מי ידע דמחיל הכא לישנא הכי דה"נ לא ידע

וסבר רב תנאו קיים והא ^(א)איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה י"רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה אלא הלכה כרבנן שמעון בן גמליאל דאמר המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ולא מטעמיה דאילו רבנן שמעון בן גמליאל סבר מתה יירשנה ורב סבר מתה לא יירשנה האי מטעמיה ולא כהילכתיה הוא אלא הלכה כרבנן שמעון בן גמליאל דאמר אם מתה יירשנה ולא מטעמיה דאילו רבנן שמעון בן גמליאל סבר בדאורייתא תנאו בטל הא בדרבנן תנאו ורב סבר אפילו בדרבנן תנאו בטל האי מטעמיה וכהילכתיה הוא ורב מוסיף הוא אלא הלכה כרבנן שמעון בן גמליאל דאמר אם מתה יירשנה ורב סבר מתה לא יירשנה ורב מוטעמיה דאילו רבנן שמעון בן גמליאל סבר ^(ב)ירושת הבעל דאורייתא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן ^(ג)וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ורב סבר ירושת הבעל דרבנן והתנן ^(ד)רבי יוחנן בן ברוקא אומר הירוש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה להן מן הדמים והיונן בה מאי קסבר אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזיר ואי דרבנן דמים מאי עבידיתיהו ואמר רב לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא וכגון שהורישתו אשתו בית הקברות ^(ה)משום פגם משפחה אמור רבנן לישקול דמי וליהדר ומאי ינכה להן מן הדמים דמי קבר אשתו כדתנאי ^(ו)המוכר קברו ודרך קברו מעמדו ומקום הספידו באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה רב למעמיה דרבי יוחנן בן ברוקא קאמר וליה לא סבירא ליה: **בתנ"י** מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין יאלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין הירושין צריכין שבועה הניח פירות תלושין מן הקרקע יכל הקודם בהן זכה בהן זכתה אשה יותר על כתובתה וב"ח יותר על חובו המותר ר"ט אומר ינתן לכושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמים ר"ע אלא ינתן ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין הירושין צריכין שבועה. פ"י מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה ולב"ח ואילו היה ביד היתומים לא היו גובים מהן אלא עשיוי כעבור שאינן בב"ס שחן שכולן צריכין אחרים (פ"י) כדקתני והיה מלוה או פקדון ביד אחרים ר"ט אומר שמוציאין אותן מיד אחרים ונתנו לכושל שבהן. פ"י לשפל שכולן ר"ע אומר אין מרחמין בדיון כעבור שהוא של אלא ה"ה בחוקת הירושין כב"ס שחן שכולן צריכין שבועה ואח"כ גובין ועד שלא נשבעו אין להן כח לגבות אבל הירושין וזכין מיד בנכסיהם ואין דבר מעבכן הלכך כל היכא דאיתנהו ברשומיהו קיימו וכמוכת אשה ציוצוירם וגיערו כמה מכה צע"ח משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לנשא ולא חשו משום חניא לעשות דינה צציונית כבעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו כענין שמיניו משקי מי מצטחיא דכן שהקילו שלא להצרות טומאה צמקדש ולענין כמה דצרים החמיירו יותר כדאמרנין צפסחים (דף טז. ב): ^(ז) ולרבי

דא"כ מאי אריא ציוצל אפי' צלא ציוצל נמי דע"כ ציוצל איירי דאי צלא ציוצל קאמר דמחזיר א"כ אמאי אינטריך ליה לרב לנימנר דסבירא ליה דירושת הבעל דאורייתא הו"ל לנימנר דרבנן ועוד דאיוצל מיתנייא ונריך לומר דליכא פגם משפחה עד היוצל שאז כל ה"הירושות מחורות וזו אינה חוזרת וניכר שהם קצורים צל אחרים:

לכתובת אשה. תימנה דאף מנן צצכורות צפרק יש צכור (ג. נב.) ושם דאין אשה נועלת צראי ומלוה חשצי ליה רצנן ראווי צפרק יש נוחלין (ב"ב דף קסה: ושם) ונריך לחלק דדוקא גצי צכור חשיבה מלוה ראווי ולא לכתובת אשה:

לכתובת אשה משום חניא. פירש ר"ח שימצאו הנשים חן צעניי האנשים ויהיה להן קופאים יותר וכן משמע צערור וצירושלמי וכן משמע לקמן צפ' אלמנה (דף לו: ב) דפריך למ"ד משום חניא יורשים מאי חן איכא ושמינ שירשמה צמה או אחותה פ"י שאף היא לריכה שפסלו עליה צני אדם ולפ"י הקונטרס נמי יש לפרש דכיון שרואות צמה ואחותה שכן צקל צאה להם כמוצה נשאות יותר צרצון לאנשים ואל תתמה דהכא יפה כח האשה מכה בעל חוב משום חניא ולענין יצוירות מנן צהניקין (גיטין מט: ושם) דבעל חוב צציונית וכמוכת אשה ציוצוירם וגיערו כמה מכה צע"ח משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לנשא ולא חשו משום חניא לעשות דינה צציונית כבעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו כענין שמיניו משקי מי מצטחיא דכן שהקילו שלא להצרות טומאה צמקדש ולענין כמה דצרים החמיירו יותר כדאמרנין צפסחים (דף טז. ב): ^(ז) ולרבי

ניתנה אבל פקדון דאיתיה בעיניה אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי תנא הא בהא קאמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודי לרבי טרפון צריכא: מאי לכושל רבי יוסי ברבי חנינא אומר לכושל שבראיה רבי יוחנן אומר לכתובת אשה ^(ח)משום אימא כתנאי ר' בנימין אומר לכושל שבראיה והוא כשר רבי אלעזר אומר לכתובת אשה משום חניא: הניח פירות התלושין: ורבי עקיבא מאי איריא מותר כולוהו נמי דיוירשין הוו אין הכי נמי ואידי דאמר רבי טרפון מותר תנא איהו נמי מותר ור"ע

אהדר ליה איהו נמי צמאי דאיירו ציה ועלום צכולוהו נמי אית ליה דאפילו תפס מפקינן ליה מיניה: ור"ע

^(ח)משום אימא כתנאי ר' בנימין אומר לכושל שבראיה ר' יוחנן אומר לכתובת אשה ^(ח)משום אימא כתנאי ר' בנימין אומר לכושל שבראיה והוא כשר רבי אלעזר אומר לכתובת אשה משום חניא: הניח פירות התלושין: ורבי עקיבא מאי איריא מותר כולוהו נמי דיוירשין הוו אין הכי נמי ואידי דאמר רבי טרפון מותר תנא איהו נמי מותר ור"ע

עין משפט ור מוצה

ח א מיי פ"ח מהלכות מכירה הלכה ג סמג לאון קט טוש"ע ח"מ סי' רכט סעיף כא:

ט ב מיי פ"ח מהלכות מכירה הלכה ח סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' שסו סעיף א וטוש"ע ח"מ סי' רח סעיף י:

י ג (מיי) פ"ח מהל' מלוה) סמג עשין דב טוש"ע אה"ע סימן קב סעיף ב וטוש"ע ח"מ סי' קו סעיף א:

יא ד (מיי) פ"ח מהלכות אשיות הלכה י ופי"א מהלכות מלוה הלכה ח) סמג עשין מח וגד טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ג ג וטוש"ע ח"מ סימן קד סעיף ג ה:

תוספות ר"ד (המשך)

והניח אשה וב"ח ויורשין והיתה לו מלוה או פקדון ביד אחרים ר"ט אומר ינתן לכושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמין בדיון אלא ינתנו ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין הירושין צריכין שבועה הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה בהן זכתה אשה יותר על כתובתה וב"ח יותר על חובו המותר ר"ט אומר ינתן לכושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמים ר"ע אלא ינתן ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין הירושין צריכין שבועה. פ"י מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה ולב"ח ואילו היה ביד היתומים לא היו גובים מהן אלא עשיוי כעבור שאינן בב"ס שחן שכולן צריכין אחרים (פ"י) כדקתני והיה מלוה או פקדון ביד אחרים ר"ט אומר שמוציאין אותן מיד אחרים ונתנו לכושל שבהן. פ"י לשפל שכולן ר"ע אומר אין מרחמין בדיון כעבור שהוא של אלא ה"ה בחוקת הירושין כב"ס שחן שכולן צריכין שבועה ואח"כ גובין ועד שלא נשבעו אין להן כח לגבות אבל הירושין וזכין מיד בנכסיהם ואין דבר מעבכן הלכך כל היכא דאיתנהו ברשומיהו קיימו וכמוכת אשה ציוצוירם וגיערו כמה מכה צע"ח משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לנשא ולא חשו משום חניא לעשות דינה צציונית כבעל חוב דאין לדמות תקנת חכמים זו לזו כענין שמיניו משקי מי מצטחיא דכן שהקילו שלא להצרות טומאה צמקדש ולענין כמה דצרים החמיירו יותר כדאמרנין צפסחים (דף טז. ב): ^(ז) ולרבי